

Talousvaliokunta

Ilmastovuosikertomus 2020

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Ilmastovuosikertomus 2020 (K 18/2020 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- ympäristöneuvos Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Riikka Siljander, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- liikenneneuvos Saara Jääskeläinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- teollisuusneuvos Juhani Tirkkonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- puheenjohtaja Markku Ollikainen, Suomen ilmastopaneeli
- erikoistutkija Kati Koponen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- toimitusjohtaja Jouni Keronen, Climate Leadership Coalition ry
- projektijohtaja Janne Peljo, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- suojeleasiantuntija Liisa Toopakka, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ilmastolain mukainen ilmastovuosikertomus on talousvaliokunnan arvioitavana nyt toista kertaa. Kertomus on osa kansallisen ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmää, ja sillä seurataan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU) toteutumista. Arvioidessaan ensimmäistä ilmastovuosikertomusta talousvaliokunta keskittyi lausunnossaan (TaVL 2/2019 vp — K 17/2019 vp) arvioimaan kertomusta ja sen kehittämistarpeita erityisesti ilmastopolitiikan laajan kokonaisuuden ja kestäväen talouden kannalta. Nyt tarkasteltavaa kertomusta on seuraavassa peilattu erityisesti niihin kehittämisehdotuksiin, joita talousvaliokunta edellisen kertomuksen yhteydessä esitti.

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2020 vp

Ilmastopolitiikan kokonaisuus

Ensimmäistä ilmastovuosikertomusta koskenut kritiikki kohdistui ennen kaikkea siihen, ettei kertomus antanut kokonaiskuvaa päästökehityksestä vaan keskittyi ns. taakanjakosektorin tarkasteluun. Taakanjakosektoriin kuuluvat mm. liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen ja jätehuollon päästöt. Kertomus ei sen sijaan ottanut huomioon päästökauppasektorin piiriin kuuluvaa energiantuotantoa ja teollisuutta eikä myöskään maankäyttösektoria (maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous). Kertomus ei antanut vastausta kysymyksiin hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisesta tai ilmastopolitiikan kokonaisuuden riittävydestä suhteessa 1,5 asteen tavoitteeseen. Talousvaliokunta kiinnitti lisäksi huomiota siihen, että kertomuksessa ei analysoitu ohjauskeinojen ja politiikkatoimien vaikutuksia eikä otettu kantaa näiden johdonmukaisuuteen tai optimaalisuuteen.

Nyt käsiteltävässä kertomuksessa näihin puutteisiin on monilta osin vastattu. Tarkastelun kohteeksi on otettu myös päästökehitys päästökauppa- ja maankäyttösektorilla kokonaiskuvan aikaansaamiseksi. Laajennus on perusteltu, vaikka ilmastolaki ei nykyisellään sitä edellytäkään: lakiin sisältyviä ilmastovuosikertomuksen sisältövaatimuksia voidaan pitää vähimmäisvaatimuksina. Talousvaliokunta pitää myönteisenä, että ilmastovuosikertomus huomioi aiempaa paremmin ilmastopolitiikan kokonaisuuden ja tuo varsin kattavasti tietoa päästökehityksestä eri sektoreilla ja toimenpiteistä päästöjen vähentämiseksi. Pääpaino on kuitenkin edelleen taakanjakosektorin toimien tarkastelussa.

Kuten ilmastovuosikertomuksessakin todetaan, hiilineutraaliustavoitteen kannalta olennaista on nettopäästöjen kehitys. Nettopäästöillä tarkoitetaan tässä päästökauppa- ja taakanjakosektorin yhteenlaskettuja päästöjä vähennettynä maankäyttösektorin nettovielulla. Ilmastopolitiikan eri sektorien välillä on kytkentöjä, ja erityisesti yhteiskunnan sähköistyminen tulee johtamaan entistä laajemmin päästöjen siirtymiseen taakanjakosektorilta päästökauppasektorille. Tämä sektori-integraatio tekee nykymuotoisen, sektorikohtaiseen tarkasteluun perustuvan ilmastopolitiikan suunnittelu- ja ohjausjärjestelmän samoin kuin siihen liittyvän raportoinnin aiempaa ongelmallisemmaksi kokonaiskuvan hahmottamisen kannalta. Ilmastolain uudistuksen myötä tulee varmistaa, että ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmä tukee entistä kokonaisvaltaisempaa päästökehityksen tarkastelua.

Ohjauskeinojen optimaalisuus ja johdonmukaisuus

Ensimmäistä ilmastovuosikertomusta arvioidessaan talousvaliokunta kiinnitti huomiota tarpeeseen kehittää kertomusta strategisempaan suuntaan niin, että pelkän päästökehityksen raportoinnin sijasta kiinnitettäisiin huomiota myös tuleviin ohjauskeinoihin ja niiden vaikutuksiin kansantalouteen, työllisyyteen ja hyvinvointiin.

Nyt tarkasteltava raportti antaa aiempaa kattavamman kuvan toteutetuista ja tulevista ilmastopolitiikan toimenpiteistä sekä suunniteltujen toimenpiteiden riittävydestä. Tämän lisäksi olisi kuitenkin edelleen tarkasteltava myös päästövähennystoimien kustannuksia ja muita talousvaikutuksia. Kyse on toimien hyvinvointivaikutusten tunnistamisesta. Vaikka tällaisen arvioinnin toteuttaminen on vaikeaa, se olisi välttämätöntä kustannustehokkaimpien toimien löytämiseksi. Tämä tukisi myös kertomuksen tarkoitusta kansalaisia palvelevan ilmastotiedon välittäjänä ja edistäisi

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2020 vp

ilmastopolitiikan toimien hyväksyttävyyden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden arviointia. Viestinnällisesti kertomukseen olisi perusteltua sisällyttää myös havainnollinen ilmastotoimien tehokkuutta kuvaava tiivistelmä. Kertomuksen tulisi kaiken kaikkiaan olla väline, joka tarjoaa selkeän kehikon ilmastotoimien johdonmukaisuuden arviointiin.

Suomi, EU ja kansainvälinen ilmastopolitiikka

Nykymuotoisen ilmastovuosikertomuksen tarkastelun kohteena on *kansallisen* päästökehityksen ja päästövähennystavoitteiden toteutumisen sekä niiden saavuttamisen edellyttämien lisätoimien tarkastelu. Raportti kattaa varsin hyvin alueellisten päästöjen nielujen tilanteen ja kehitystarpeen.

Kansalliset ilmastotoimet ja niiden tehokkuuden ja toimivuuden arviointi samoin kuin tulevien toimien tarve tulee kuitenkin nähdä myös yhteydessä EU:n ja kansainväliseen ilmastopolitiikkaan. Suomi voi vaikuttaa päästökehitykseen ja EU-tason toimien kunnianhimoon ja johdonmukaisuuteen myös esimerkiksi vaikuttamalla EU:n päästökauppajärjestelmän uudistamiseen ja energiapoliittisiin linjauksiin tai hiilibudjetoinnin edistämisen kautta.

Sekä kansalaisten että poliittisen päätöksenteon näkökulmasta keskeistä olisi, että kertomus mahdollistaisi myös Suomen kokonaisilmastovaikutusten tarkastelun, joka huomioisi eri sektorien alueellisten päästöjemme lisäksi myös kulutuksemme ja hankintojemme aiheuttaman hiilijalanjäljen Suomen ulkopuolella sekä Suomen ja suomalaisten yritysten positiivisen hiilikädenjäljen sekä maailmanmarkkinoilla ilmenevän kysynnän uusille ilmastoratkaisuille. Tämä edesauttaisi myös investointien ja rahoituksen ohjautumista vihreän kasvun suuntaan ottaen erityisesti huomioon EU:n vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) ja elpymisrahaston tavoitteet. Ilmastovuosikertomus nostaa esiin hiilineutraaliustavoitteen haasteet ja uusien toimien tarpeen. Sen ohella talousvaliokunta korostaa investointien näkökulmaa, tarvittavien ratkaisujen kaupallistamisen mahdollisuuksia ja erityisesti kiertotalouteen liittyvää vienti- ja työllisyyspotentiaalia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2020 vp

Helsingissä 3.11.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juhana Vartiainen kok

jäsen Atte Harjanne vihr

jäsen Mari Holopainen vihr

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Riitta Mäkinen sd

jäsen Matias Mäkyne sd

jäsen Sakari Puisto ps

jäsen Minna Reijonen ps

jäsen Joakim Strand r

jäsen Veikko Vallin ps

jäsen Tuula Väättäin sd

jäsen Johannes Yrttiaho vas

varajäsen Kai Mykkänen kok

varajäsen Heikki Vestman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen